

LEGES BARBARORUM

JAROMÍR KINCL

„Leges barbarorum“ je souhrnný název pro kratší či obsáhlejší sbírky (kodexy, kodifikace) práva, jež v době mezi pátým a devátým stoletím vznikly v germánských, tzv. barbarských státech západní Evropy. Obsahově a zčásti i formálně patří mezi „Leges barbarorum“ také zápisy práva, pořízené anglosaskými králi na britských ostrovech v rozmezí let 600—900, v literatuře bývají však tyto kodexy klasifikovány jako skupina zvláštní, v prvé řadě proto, že nejvýznamnější z nich nebyly napsány latinsky, ale jazykem národním (old english). Svým obsahem a společenským posláním jsou ovšem tyto sbírky (tzv. Zákony Anglosasů) blíže příbuzné sbírkám kontinentálním a tvoří tedy jen jakousi podskupinu barbarských „leges“.¹⁾

Vzhledem k tomu, že „leges barbarorum“ obsahují zápis práva kmenů a kmenových svazů, jež přecházejí od prvotně pospolného řádu do státní formace raně feudálního typu, nabízí se otázka, zda bychom jako barbarské zákony nemohli klasifikovat i některé další zápisy práva, jež vznikly v historické situaci analogické, např. Ruskou Pravdu, Zakon sudnyj ljudem, kodifikace islandského práva apod.

Nepochybně by to možné bylo. Z hlediska srovnávací metody jsou rozhodující především sociálně ekonomické podmínky a politické poslání soupisů práva, od chronologických kritérií lze (s jistou nezbytnou opatrností) prakticky odhlédnout. A právě sociálně ekonomické podmínky a společenská „ratio“ kodexů byla by ve všech uvedených případech stejná, přinejmenším blízce příbuzná.

Nicméně nebývá zvykem označovat výrazem „leges barbarum“ raně feudální kodifikace vůbec. Již proto ne, že např. Slované a kmeny tzv. severních Germánů nevstupují do dějin evropského feudalismu jako „bar-

¹⁾ Z obsáhlé literatury o barbarských Leges třeba stále ještě na prvním místě uvádět dnes již klasický výklad Heinricha Brunnera (Deutsche Rechtsgeschichte I, Leipzig 1906, str. 417 a násl.). Nejnovější přehled problematiky podává Rudolf Buchner (Wattenbach-Levison, Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter, Beiheft: Die Rechtsquellen, Weimar 1953), Hermann Conrad (Deutsche Rechtsgeschichte I, Karlsruhe 1962, str. 53 a násl.; str. 131 a násl.), Karol Koranyi (Powszechna historia państwa i prawa II/1, Warszawa 1963, str. 59 a násl.; str. 166 a násl.), ze sovětských autorů zejména A. I. Neusychin (Vozniknovenie zavisimogo krestjanstva kak klassa rannefeodalnogo obščestva v Zapadnoj Evrope VI—VIII vv., Moskva 1956).

baři“, jejich styky s antickým světem jsou jen zprostředkované (u severních Germánů a západních či východních Slovanů to platí bezvýjimečně), a to samozřejmě vtiskuje celému procesu etatizace i prvních zápisů práva docela osobitý charakter.

Jedno ovšem je významné: můžeme-li barbarské Leges a prvotní zápisy práva u Slovanů či severských Germánů stavět do jedné roviny, můžeme je bez dalšího navzájem srovnávat a používat jedněch k lepšímu pochopení druhých. Třeba dodat, že tato komparatistika se v moderní historiografii také běžně praktikuje. A. S. Diamond ve velké srovnávací studii „Primitive Law, Past and Present“ (London 1971) konfrontuje např. Ruskou Pravdu se západoevropskými Leges nejednou.

Leges barbarorum, ať již uvažujeme jen o kontinentálních, či ať včítáme také zákony Anglosasů, tvoří velmi početnou skupinu primitivních kodifikací. Prakticky každý kmen, nebo lépe řečeno každý kmenový svaz, který v dějinách západní Evropy hrál jen trochu významnější politickou úlohu, měl svůj vlastní kodex, výjimkou jsou pouze Vandalové.²⁾

Z jejich říše není žádný soupis práva dochován, v pramenech ani neslyšíme, že by kdy jaký byl pořízen. Důvody lze pro velký nedostatek zpráv hledat jen s velkými obtížemi.

Severoafričský stát Vandalů trval jen jedno století (429–533), jeho politická stabilita byla velmi problematická, v žádném jiném barbarském království nebyl rozpor mezi římským (katolickým) obyvatelstvem a invazory (ariány) vyostřen tak, jak u Vandalů. Napjatá vnitropolitická situace, jež neustále hrozila konflikty, nevytvořila — jak se zdá — atmosféru pro kodifikaci práva vhodnou.

Všechny ostatní kmenové svazy dříve či později zápisy svých národních práv provedly. Jednou ve sbornících objemných a podrobných, jindy jen ve formě záznamu docela stručného, jenž shrnoval pouze to, co za dané politické situace se jevilo být nejpotřebnějším a pro písemnou fixaci zvlášť důležitým.

Všem zápisům, těm obšírným i stručným, je ovšem v první fázi vývoje společné jedno: jde o zápisy práva etnických celků, ne o kodifikace, které platí na určitém teritoriu. Osobní, ne územní závaznost lze tedy považovat za jeden z charakteristických znaků kontinentálních i anglosaských „leges barbarorum“.³⁾

Setkáváme se s rysem, který je vlastní všem primitivním společnostem, všem raným etapám vývoje právních systémů, ať již evropských či jiných. Vysvětlení netřeba hledat dlouho: každý právní systém vyrůstá ze zvyklostí a obyčejů pospolitosti, jež určuje svou sounáležitost podle pokrevenských, ne podle územních znaků. Územní kritérium se prosazuje teprve postupem doby, teprve tehdy, když se rozkládá rodové (prvotně pospolné) zřízení a když na jeho troskách vzniká organizace státní. Až ve státní spo-

²⁾ O Vandalech a jejich severoafrické říši cf. H. Conrad: o. c., str. 61 a násl.; K. Koranyi: o. c., str. 65–66.

³⁾ Brunner: o. c., str. 382 a násl.; Buchner: o. c., str. 4–5.

lečnosti nabývá vrchu majetkové a územní rozdělování obyvatelstva, a to — třeba hned dodat — ne naráz, ne v krátké časové periodě. Je jasné, že majetková diferenciacie předchází, teprve později proniká i diferenciacie teritoriální, jež nakonec definitivně vytlačuje pokrevenské svazky.

To platí jak pro staré Řecko, tak pro starý Řím, platí to samozřejmě i pro západoevropské státy Germánů. V nich ovšem princip personality práva vystupuje do popředí markantněji než kde jinde, protože v římském provinčním obyvatelstvu, které zůstává na teritoriích germánských říší, se proti kolonizátorům a dobyvatelům staví element s docela odlišnou civilizací, kulturou a vlastním právním systémem. Ten nemohl být (alespoň v prvých dobách vývoje) Germánům vnucen, stejně jako germánské zvyklosti a obyčeje nebyly aplikovatelné na obyvatelstvo římské.

A tak je pro všechny barbarské státy v prvních stádiích vývoje charakteristický dualismus římského a germánského práva, ten je potom ještě dále komplikován používáním osobitého práva kanonického a diferenciací germánských právních systémů samých.

Třeba si uvědomit, že ač běžně mluvíme o právu germánském (či slovan-ském apod.), žádné takové jednotné, všem Germánům (či Slovanům) společné právo nikdy neexistovalo, vždycky byly známy pouze právní systémy jednotlivých etnických pospolitostí (kmenů anebo kmenových svazů): tyto systémy vykazovaly sice mnoho příbuzných rysů a podobných či stejných institucí, nikdy se však úplně nekryly. Proto jsou pojmy „germánské právo“, „slovanské právo“ apod. jenom simplifikace, se kterými lze sice pracovat, vždycky však s jistou opatrností.

Dualismus římského a germánského práva (společensky samozřejmě choulostivější tam, kde Germáni tvoří jen malou menšinu obyvatelstva, jako u Burgundů, Vizigótů a Ostrogótů, méně významný tam, kde obyvatelstvo je převážně germánské, jako na britských ostrovech či u Germánů na sever od Sommy a na východ od Rýna) je historický jev, který podstatným způsobem ovlivňuje politický život barbarských říší. Pochopitelně nemůže ani nemít velký vliv na zápisy práva, které se v těchto státech pořizují.

Symbióza není tak nerovná, jak by se na první pohled mohlo zdát. Je pravda, římské právo i v té podobě, v jaké se aplikuje v 5. a 6. století, představuje systém vyspělý, v detailech propracovaný, který vzdor silné vulgarizaci zůstává stále logickým celkem, dokonale skloubeným.

Germánská práva tvoří soubory větším dílem nepsaných obyčejů a zvyklostí, jež vyrůstají ještě z potřeb společnosti rodové. Jsou to ovšem práva, kterých užívá vrstva obyvatelstva, která je politickým hegemonem a která v prvých dobách existence barbarských států představuje vládnoucí třídu vůbec.

To potom podmiňuje dvojí: germánské systémy podléhají vlivům římského práva a přejímají z něho některé instituce, které samy zatím znát nemohly, které však v nových hospodářských a společenských poměrech jsou i pro Germány nezbytně nutné. Z druhé strany má však germánský král (resp. třída, kterou reprezentuje) dosti síly, aby zejména v oblasti ve-

řejných práv vnutil Římanům své koncepce vlastní a prosadil je jako právo v zemi obecně platné.

Charakteristicky to vidíme např. v říši Vizigótů. Když roku 506 zkodifikoval král Alarich II. do zvláštního kodexu římské právo, v jeho zemi platné, eliminoval ze své sbírky prakticky všechny zákony ze 7. knihy Theodosiova zákoníka, jež jednaly „De re militari“. Také burgundský král Gundobad vnutil římskému právu vlastní (burgundskou) koncepci postihu neúmyslného usmrcení člověka, a „Lex Romana Burgundionum“ zahrnuje tak mezi římskými institucemi i v kontextu sbírky velmi kuriózní titul o wergeldech Římanů.⁴⁾

Pro většinu historicky významných „leges barbarorum“ je ovšem příznačný spíše postup opačný: germánské normy ustupují před římskými, římské instituce vyplňují mezery, jež zatím v systémech jednotlivých kmenů vznikly.

Pronikání římských prvků není však všude stejně intenzivní a je přímo odvislé od společenských poměrů, které v tom či onom státě převládaly.⁵⁾

Vidíme velmi jasně, že nejdříve a nejintenzivněji proniká římské právo tam, kde historické okolnosti podnítily rychlý rozklad a zánik prvotně pospolných pořádků germánských. Obecně lze říci, že je to u těch kmenových svazů, které se již od 3. století dostaly do těsného styku s otrokářským světem, a které v době, kdy přicházely na římská teritoria, byly již silně romanizovány, anebo přesněji řečeno: jejichž prvotní organizace byla již natolik rozložena, že v podmínkách státního života vzala rychle zasně.

Platí to především o skupině tzv. Germánů východních, které ještě v 1. století n. l. lokalizoval Tacitus v odlehlých teritoriích severovýchodní Evropy (zhruba na území dnešního Polska). Počínaje 3. stoletím dostaly se však právě tyto kmenové svazy při svých migracích do tak intenzivního styku s římským prostředím, že když v 5. století kolonizovali území jihozápadní a jihovýchodní Galie (Vizigóti a Burgundové), Itálie (Ostrogóti) a severní Afriky (Vandalové), byla jejich rodová organizace již tak narušena a labilní, že jako forma osídlení mohla být s římskou vládou dohodnuta „hospitalitas“, tedy v podstatě římský způsob dislokace vojenských jednotek na určeném teritoriu.⁶⁾

„Hospitalitas“, která rozptylovala germánské kolonizátory mezi římským provinčním a italským obyvatelstvem, definitivně likvidovala rodové a občinové zřízení, předpokladem její aplikace musel tedy být pokročilý stupeň

4) Lex Romana Burgundionum, tit. II., De homicidiis, 5: „et quia de preciiis occisorum nihil evidenter Lex Romana constituit, dominus noster statuit observandum: ...“; cf. tit. II, 6.

5) E. Levy: Reflections on the First “Reception” of Roman Law in Germanic States, American Historical Review 48 (1942), str. 20–29.

6) Koranyi: o. c., str. 57–58; J. Gaudemet: Institutions de l'Antiquité, Paris 1967, str. 724. Pro posuzování problému hospitality neztratila dodnes význam stará práce E. Gauppa: Die germanischen Ansiedlungen und Landteilungen in den Provinzen des römischen Westreiches (1844), z novější literatury třeba uvést zejména studii F. Lota: Du régime de l'hospitalité (Revue Belge 8 [1928]).

rozkladu prvotně pospolných forem organizace, nebo jinak řečeno: silná romanizace kolonizátorů samých — rozumíme-li romanizaci především rozštěpení společnosti na třídy a vytlačování pokrevenských svazků svazky politicko-ekonomickými.

Proti romanizovaným Germánům postavíme z druhé strany skupinu tzv. západogermánských kmenů, které přes relativní blízkost svých sídlišť politickým centrům otrokářského impéria, dovedly uchovat prvotní zřízení v pevnějších a čistších formách. Platí to v první řadě pro Franky a Langobardy.

I tyto kmeny se samozřejmě dostaly do styku s římskou civilizací, na rozdíl od Germánů východních byly však tyto kontakty jen přechodné a spíše příležitostné. Ani Frankové, tím méně Langobardi, nikdy nepronikli do samého nitra otrokářské společnosti, teritoria, jež se stala nástupišťem jejich invazí, byla neromanizovaná, vlastně jen Germány osídlená. Při invazi samé okupovali potom Frankové v první fázi území vylištěná, anebo jen velmi řídké Římany obsazená, Langobardi se v severní a střední Itálii osetli v oblastech tak hospodářsky a politicky rozvrácených, že odpor, na který naráželi, se omezoval prakticky jen na severoitalská města, která si uchovala zbytky staré municipální organizace římské.

Charakteristická je pak i forma záboru nových území. Ani Frankové ani Langobardi nepraktikovali systém hospitality, postupovali vpřed jako dobyvatelé a zabírali pro sebe tolik země, kolik potřebovali a jakou potřebovali.

I když také pro ně znamenaly vítězné pochody zánik organizace rodové, umožnily historické okolnosti zachování dosti četných přežitků prvotního zřízení, např. lidových shromáždění, sousedských občin atd. Tím se ve státě frankém a langobardském vytvořila zvláštní politická atmosféra, jež bránila intenzivní romanizaci a příliš rychlé adaptaci poměrům pozdně otrokářským.

To potom samozřejmě nemohlo zůstat bez pronikavého vlivu na kodifikace práva, jež dříve či později byly pořizovány. Do východogermánských kodexů pronikalo římské právo intenzivně od samých počátků, do francouzských a langobardských kodifikací naproti tomu velmi málo a velmi pomalu.

Postačí porovnat dva z nejstarších zápisů národního práva, vizigótský *Codex Euricianus* a francký *Pactus legis Salicae*. Oba vznikly zhruba ve stejné době, vizigótský ve druhé polovině 5. století, francký na počátku století šestého.

Jaký je však mezi nimi rozdíl! Již po formální stránce. Zatímco vizigótský kodex je napsán celkem dobrou latinou (i když již nemálo zvlgarizovanou), je francký *Pactus* stylizován latinou tak hrubou, tak rustikální, že zápis stojí na některých místech až na samé hranici srozumitelnosti. Vizigótský kodex obsahuje sice již také některé germánské termíny, co je to však ve srovnání se záplavou, často podivně zkomolených výrazů, kterých je francký *Pactus* plný!

Ale nejen formálně, také obsahově existují diametrální odlišnosti. Vizigótská sbírka je prostoupena římskými institucemi, *Pactus* prakticky žádné

nezná. Jen tu a tam najdeme termín, jenž by snad mohl na římský vzor ukazovat (např. zločin plagia), normy samy jsou však svým obsahem původní, francké.

Přitom oba kodexy vznikají nejen ve stejné době (na tom by konečně — jak jsme řekli — tolik nezáleželo), ale i — a to je zásadně důležité — ve stejných sociálně politických podmínkách, v prvních stádiích etatizace vizigótské a francké společnosti.

Mutatis mutandis postavíme po bok prvotní kodifikaci francké i Edictus Rothari, velký soubor langobardského práva z roku 643. Tady je sice časová diference málem půl druhého století, společenská funkce Rothariho zákona je však stejná, a proto ani obsahová podobnost není bez významu. Edictus Rothari přejímá římské normy jen docela výjimečně, i on je svým obsahem originální, langobardský, i jeho text je plný germánských termínů a jeho latina hrubá. Časový odstup se projevuje spíše jen po formální stránce: normativní materiál je daleko lépe propracován, látka uspořádána do osobitého systému, v čele kodexu stojí řádná preambule s datováním, díky těmto vnějším okolnostem je Rothario edikt také jedním z mála barbarských zákonů, jehož vznik lze spolehlivě a pevně určit.

Vyjdeme-li ze stanoviska, že pro posouzení povahy kodifikace práva je rozhodující ekonomicko-politické prostředí, ze kterého vyrůstá a společenská funkce, kterou plní (resp. cíl, který sleduje), rozdělíme všechny kontinentální Leges do tří skupin.

O prvé, nejvýznamnější, jsme již leccos řekli. Zbývá doplnit, že vedle sálského Paktu, Eurichovy kodifikace vizigótské a langobardského ediktu, patří do této skupiny ještě burgundská Lex Gundobada a snad také onen problematický soupis práva, který je znám pod názvem Edictum Theodorici a je patrně vizigótského původu.⁷⁾

Všem těmto sbírkám je společné, že vznikají v první fázi etatizace (proto jsou si časově blízké, s výjimkou Rothariho ediktu pocházejí z doby kolem přelomu 5. a 6. století), že vznikají z vnitřních potřeb společnosti (bez větších vnějších vlivů) a že jejich cílem je upevňování politického panství vládnoucí třídy germánské, resp. germánsko-římské aristokracie.⁸⁾

Do druhé skupiny patří tři kodexy, jež pokud jde o dobu vzniku, původní podobu a sociálně-ekonomickou funkci jsou dodnes předmětem velkých sporů.

Lze celkem s jistotou konstatovat, že také tyto Leges, tj. Lex Ribvaria, Lex Alamannorum a Lex Baiuvariorum, vznikají v první etapě státního

⁷⁾ G. Vismara prokázal, že edikt není dílem ostrogótského krále Theodoricha Velkého (Romani e Goti di fronte al diritto nel regno ostrogoto ve sborníku I Goti in Occidente, Spoleto 1956, str. 409 a násl.). Sbírká se dnes považuje za výnos, který k příkazu císaře Maioriana publikoval pro jihogalské Vizigóty praefectus praetorio Magnus někdy v letech 458/459 (K. Kroeschell: Deutsche Rechtsgeschichte I, 1972, str. 31; W. Kunkel: Römische Rechtsgeschichte, 1972, str. 195).

⁸⁾ Tezi dnes běžně uznává i historiografie buržoazní. Cf. např. K. Bosl: Frühformen der Gesellschaft im mittelalterlichen Europa, München—Wien 1964, str. 30 a násl.

života ribvářských Franků, Alamannů a Bavorů, není však již docela jasné, jak dalece působily při vzniku těchto kodifikací vlivy cizí, vnější.⁹⁾

O zákoně Ribvárů a Alamannů víme, že jeho původní podoba (fragmentárně známá jako *Pactus legis Ribvariae*, resp. *Pactus Alamannorum*) byla charakterem svých norem i formou fixace blízce příbuzná kodifikaci sálských Franků; zatímco však sálský *Pactus* se bez velkých obsahových změn a spíše jen formálními zásahy proměnil na Zákon sálský (*Lex Salica*), byla alamannská a ribvářská sbírka důkladně přepracována a teprve někdy v 8. století dostala podobu, v jaké ji známe dnes.¹⁰⁾ Cizí vlivy jsou v ní na první pohled patrné: v první řadě vlivy církevní, v druhé řadě vliv legislativy merovejských králů.

Byl-li v ribvářském zákoně vliv církve zprostředkovan hlavně legislativou královskou, působilo při vzniku *Legis Alamannorum* duchovenstvo již přímo: celý první oddíl LA je proto věnován ochraně církve a církevního majetku, teprve potom následují normy světské.

Ještě komplikovanější historii vzniku má *Lex Baiuvariorum*.¹¹⁾ Jejím vzorem je Zákon alamannský (také bavorský kodex uvádí v čele oddíl, věnovaný záležitostem církevním), vedle těchto vlivů prosazuje se však i receptce norem z vizigótského Kodexu Eurichova.

Zvláštní povaha obsahu LB dala v literatuře podnět ke vzniku nejrůznějších teorií o charakteru a poslání sbírky. Mezi nimi nechybějí ani hlasy, že jde o podvrh, přesněji snad o soukromý zápis práva, převzatý převážně odjinud, zápis, jenž nemá bezprostřední vztah k platnému bavorskému právu a jenom finguje, že kodifikuje a vylepšuje staré obyčeje a zvyklosti.¹²⁾

Ať již je tomu tak či onak, jisté zůstává, že všechny tři kodexy — *Lex Ribvaria*, *Lex Alamannorum* a *Lex Baiuvariorum* — dostávají definitivní podobu v době, kdy v politickém a právním životě začíná významnou úlohu hrát církev. Kodifikace nejstarší — kodifikace naší první skupiny, byly ještě ryze světské, resp. věnovaly církevním otázkám pozornost docela vedlejší.

Třetí skupinu kontinentálních *Leges* tvoří soupisy práva, jež vznikly za

⁹⁾ Brunner: o. c., str. 442–464.

¹⁰⁾ O genezi ribvářského Zákona jedná podrobně F. Beyerle v předmluvě k vydání v *Monumentech Germaniae* (MGH, Legum sectio I, *Lex Ribvaria*, Hannoverae 1954, str. 17 a násl.), marxistický výklad o vzniku kodifikace Alamannů a Bavorů podává J. Kudrna: Studie k barbarským zákoníkům *Lex Baiuvariorum* a *Lex Alamannorum* a počátkům feudálních vztahů v jižním Německu, Praha 1959, str. 22 až 37.

¹¹⁾ Kudrna: o. c., str. 35–37.

¹²⁾ Diamond: o. c., str. 50. Závěr lze sotva obhajovat. Je také patrně poplatný staršímu pokusu S. Steina prokázat, že *Lex Salica* je falzum pozdní doby karlovské (*Speculum* 22/1974). Jak se zdá, převládá ovšem v literatuře názor, že *Lex Baiuvariorum* je sbírka soukromá, kterou někdy kolem roku 742 sepsal jakýsi duchovní v klášteře v Niederalteichu. Také pro *Lex Alamannorum* se připouští možnost vzniku v klášteře Reichenau (K. Kroeschell: *Deutsche Rechtsgeschichte* I, 1972, str. 31 až 32).

vlády Karla Velkého a bezprostředně z jeho podnětu.¹³⁾ Ne tedy z vnitřních potřeb politického života jednotlivých kmenů, jako kodifikace prvé a zčásti i druhé skupiny, ale z podnětu vnějšího.

Jejich základem je soupis obyčejů Sasů, Frízů, Duryнкů a chamavských Franků. Tento základ je v případě Sasů upraven pro potřeby politiky královské moci Karlovců (a Sasům v této podobě oktrojován), v případě Frízů a chamavských Franků však patrně nepřekročil stádium přípravných prací a dochoval se tedy v podobě nehotové. O zákoně Duryнкů nelze říci nic určitého.

Co je ovšem významné, a z hlediska charakteru barbarských Leges prvořadě důležité, je toto: právě proto, že tyto zákony nevznikají z vnitřních potřeb společnosti, že soupis práva se ještě nestal politickým postulátem vládnoucí třídy saské, duryнské či jiné aristokracie, že tedy vyrůstají z poměrů primitivnějších, než byly poměry v burgundském, vizigótském či merovejském státě v době vzniku Gundobady, Eurichova kodexu či sálského Paktu, zachycují tyto kodifikace velmi starobylé, původní obyčeje a zvyklosti, jež co do vývojového stupně patří bezesporu do stadia, jež v barbarských zákonech 5. a 6. století bylo již do určitého stupně překonáno: více samozřejmě u Vizigótů, Ostrogótů a Burgundů, méně u sálských Franků a Langobardů. Charakteristické pak dále je, že i tyto kodifikace jsou po výtce světského obsahu, pokud se do zápisů dostaly záležitosti církevní (zejména v Lex Saxonum), jde zjevně o vlivy cizí.

*

Jestliže historie vzniku kontinentálních Leges barbarorum klade celou řadu otázek, na které lze jen velmi nesnadno nalézt odpověď, otevírá historie dalšího vývoje jednotlivých kodexů problémů ještě více. Lze dokonce říci, že o osudu většiny zákonů nevíme buď nic, anebo jen velmi málo určitého.¹⁴⁾

Theodorichův edikt je problematický již svým vznikem, o jeho aplikaci a dalším vývoji není nic známo. Skoro stejné platí i o kodifikacích Frízů, Sasů, Duryнкů a chamavských Franků.

Burgundský zákon, resp. jeho jádro, vytvořené králem Gundobadem, byl za nástupců Gundobadových doplněn a v některých ustanoveních pozměněn, staré však zůstalo vedle nového, platné vedle neplatného. Na důkladně přepracování sbírky patrně nezbýval čas, říše Burgundů ztratila již ve třicátých letech 6. století samostatnost a rozhodujícím činitelem se stala politika merovejských a karlovských králů. Ti podle principu personality práva ponechali sice burgundský kodex v platnosti, doplňky anebo nové redakce však neprovedli žádné.¹⁵⁾

¹³⁾ Brunner: o. c., str. 464—481; Buchner: o. c., str. 39—44.

¹⁴⁾ K tomu E. Zöllner: Die politische Stellung der Völker in Frankreich, Wien 1940.

¹⁵⁾ Zöllner: o. c., str. 110—123.

O osudech kodifikace ribvárských Franků, Alamannů a Bavorů víme rovněž velmi málo. Lex Ribvaria a Lex Alamannorum měly, jak jsme již výše řekli, svou prehistorii, když se však v 8. století jejich text ustálil, nebylo již na něm nic měněno a novely se realizovaly pouze cestou královských kapitulářů (tzv. capitularia legibus addenda). Z počátku 9. století se dochovávaly kapituláře k ribvárskému a bavorskému Zákonu, posoudíme-li ovšem jejich obsah uvidíme, že jde jen o zásahy drobné.¹⁶⁾

Podobnou formou se vyvíjelo i právo langobardské. Králové vydávali k Rothariho ediktu doplňky (někdy i velmi obsáhlé), původní text nebyl však měněn, jen jeho novelovaná ustanovení ztrácela platnost.¹⁷⁾

Zvlášť zajímavý problém se objeví při zkoumání vývoje kodifikace francké. Tento soupis, jak rukopisné podání spolehlivě dokládá, byl v průběhu 6.—8. století několikrát přepracován.¹⁸⁾ Charakteristicky však vždycky spíše jen po formální stránce, na obsahu se měnilo velmi málo. Jednotlivé tituly byly jinak rozdělovány (tutéž látku shrnovalo jednou 65, podruhé 100, potřetí 70, resp. 80 titulů), vylepšovala se latina textu, odhlédneme-li však od drobných odchylek, zejména od těch, jež odlišují rukopisy jedné a téže redakce a nejsou proto patrně charakteru novelového, lze říci, že obsahově odpovídá forma nejstarší (Pactus legis Salicae) formě nejnovější (Lex Salica emendata z doby Karla Velkého). Obsah zůstával tedy stejný, a to přesto, že se sálské právo vyvíjelo a výnosy Merovejců či Karlovců jednotlivé normy Zákona pozměňovaly anebo rušily.¹⁹⁾

Lex Salica musela postupem doby nabývat stále více povahu právní památky, za vlády Karla Velkého byla již značná část jejího textu pouhé „monumentum iuris“, památník starého sálského práva. Z tohoto aspektu připomíná pak Salica nápadně historii slavného římského Zákona 12 desek: „platil“ a citoval se i v době, kdy římské právo šlo již úplně jinými cestami.

Zdá se ovšem, že antikvární tendence nebyly příznačné jen pro vývoj sálského Zákona, ale i pro samu jeho fixaci. Některá ustanovení neplatila již patrně ani v době, kdy zápis byl pořizován. Tak např. pověstný titul „De chrene cruda“ má v rukopisech pippinské redakce poznámku „quod paganorum tempus observabant“, text Zákona byl však pořízen již za vlády křesťanského krále.²⁰⁾ Podezřelé jsou dále i ty normy, které staví Římana

¹⁶⁾ MGH Capitularia I, 41 (str. 117) a 68 (str. 157). Oba kapituláře pocházejí pravděpodobně z roku 803.

¹⁷⁾ Buchner: o. c., str. 33 a násl.; Koranyi: o. c., str. 85–87.

¹⁸⁾ Buchner: o. c., str. 15–21; K. A. Eckhardt: Pactus legis Salicae I, Göttingen 1954, str. 58 a násl.; A. I. Neusychin: Novye dannye po istočnikovedeniju Saličeskoj Pravdy, Srednie věka 17 (1960), str. 398 a násl.; týž autor napsal o genezi a charakteru Sálského zákona ještě tři studie další, cf. Srednie věka 21 (1962), str. 212 až 237; 25 (1964), str. 35–52 a 30 (1967), str. 41–59.

¹⁹⁾ Kapituláře byly připojovány ke kmenovému textu jako doplňky. Cf. Eckhardt: o. c., str. 129 a násl.

²⁰⁾ Eckhardt: Lex Salica: Recensio Pippina (Germanenrechte, Band 2, Weimar 1953), str. 102.

na právně méněcenný stupeň. Neboť nikde jinde ve franckých pramenech nenajdeme nejmenší zmínku o tom, že by snad Říman nebyl plnoprávným obyvatelem říše.

A tak možná jde o staré sálské obyčeje, které vznikly v době, kdy Frankové nepronikli ještě trvale na římská teritoria a Římané nebyli státními občany, ale cizinci. V době zápisu práva byly tyto normy již pravděpodobně obsoletní, za Karla Velkého byly obsoletní určitě, a přesto v kodifikaci zůstaly.²¹⁾

Nakonec mají tedy ze všech barbarských Leges nejpochoptitelnější a nepřehlednější historii vývoje zákony vizigótské. Eurichův Kodex byl nástupci na trůně doplňován, revidován a novelován a jednotlivé královské výnosy se stávaly součástí kodifikace. Ta byla ve druhé polovině 6. století (za Leovigilda) a v padesátých letech 7. století (za Reccesvinda) důkladně přepracována, a ve své konečně podobě představuje pak nejen nejobsáhlejší, ale také nejlépe propracovanou kodifikaci germánskou vůbec.²²⁾

Ale i u Vizigótů, kteří dokumentují vývoj svého psaného práva velmi důkladně — a samozřejmě tím více potom u ostatních Germánů, jejichž Leges nejsou zdaleka tak úplné a přehledné — narážíme na zásadní otázku, bez jejíhož zodpovězení zůstanou naše poznatky o barbarských zákonech je povrchní.

Je to otázka aplikace textu Leges, otázka, jak pronikly oficiální, do kodexů sebrané normy do soudní i mimosodní praxe, do denního právního života vůbec.

Odpověď může být, bohužel, jen velmi neurčitá, protože zprávy o užívání Zákonů prakticky chybí, anebo jsou jen nejisté.

Ve formulářových sbírkách (např. franckých), listinách (např. bavorských), v legislative církevních sněmů a i v některých pramenech narativních nacházíme sice tu a tam odkaz na „zákon“, takový odkaz bývá však obvykle problematický. Především může termín „lex“ znamenat „zákon římský“ (tj. právo římské) — tento význam mívá často v pramenech církevní provenience, v širším slova smyslu lex = právo užívá se potom výrazu „lex“ i ve vztahu k jednotlivým germánským kmenům. A tak čteme-li např. ve franckých formulích obrat: „secundum legem Salicam“, není to ještě nutně odkaz na Zákon sálský, ale — možná — prostě jen odkaz na sálské právo vůbec.²³⁾

²¹⁾ Problém právního postavení Římana ve světle ustanovení Sálského zákona není dodnes spolehlivě vyřešen. Shrnutí názorů podává nejnověji E. Zöllner: *Geschichte der Franken*, München 1970, str. 116 a násl.

²²⁾ Pro dějiny vizigótského zákonodárství podržela dodnes základní význam studie K. Zeumera: *Geschichte der westgotischen Gesetzgebung*, Neues Archiv sv. 23, 24 a 26. Směrodatná zůstala i Zeumerova edice vizigótských kodexů v Monumentech Germaniae (1902).

²³⁾ Cf. např. *Formulae Salicae Bignonianae* 6: „Dum et ego tibi per solidum et denarium secundum legem Salicam visus fui sponsavi...“, Lex Salica však žádné ustanovení o manželství „per solidum et denarium“ nemá. Zato u kronikáře čteme (*Historia Francorum epit.*, c. 18): „Legati (Chlodovei) offerentes solidum et denarium, ut mos erat Francorum, eam (Chrotechildem) partibus Chlodovei sponsant...“

Netřeba dodávat, že judikatura z barbarských států žádná dochována není, výjimkou jsou snad některé francké procesní formule, ani ty ale nepodávají o soudní praxi žádné podrobnější zprávy.

Nedostatek informací o aplikaci *Leges barbarorum* ztěžuje ovšem podstatně pokusy o hodnocení historického významu těchto kodifikací a jejich společenské funkce. Tam, kde kodexy byly doplňovány a měněny, lze někdy z charakteru novel usuzovat alespoň nepřímo na problémy používání ustanovení původních. Např. tam, kde jsou příkazy či zákazy znovu a znovu opakovány, anebo tam, kde se sankce zостřují či zase zmírňují, lze mít za to, že zákonná úprava nebyla dosti účinná, resp. že stávajícím poměrům nebyla přiměřená, tam zase, kde se neustále zdůrazňuje, a také pod sankci staví, dodržování psaných zákonů, lze právem předpokládat, že soudcovská praxe a praxe denního života šly svými cestami a ignorovaly *Leges* buď vůbec, anebo k jejich textům přihlížely jen nesoustavně atd.

Celou situaci komplikuje ještě snadno prokazatelná skutečnost, že žádný z barbarských zákonů nebyl zákoníkem výlučným, tj. že neobsahoval všechno v zemi platné právo.²⁴⁾ Vedle norem v kodifikaci zapsaných platila všude obrovská masa práva nepsaného, různých obyčejů a zvyklostí, které si Germáni v původní či pozměněné podobě podrželi ještě z dob formace předstátní.

Jak velkou vitalitu tato stará pravidla chování měla, vidíme velmi názorně na příkladu společnosti vizigótské. Kdybychom soudili jenom podle obsahu sbírky „*Leges Visigothorum*“, museli bychom nabýt přesvědčení, že královská legislativa, v 7. století již velmi obsáhlá, překryla a vytlačila vizigótské obyčeje a na jejich místo dosadila silně romanizované normy, od poloviny 7. století teritoriálně (pro Vizigóty a Římany) závazné. Skutečnost byla však zřejmě jiná, něco jiného stanovily *Leges*, něčím jiným se řídila praxe. *Leges* se pokoušely obyčeje vytlačit, málokdy se jim to však zdařilo. Když na počátku 8. století byla zničena samostatnost vizigótské říše a s ní padla i platnost kodexu psaného práva, vystoupily germánské obyčejové normy znovu do popředí a pronikavě ovlivnily kodifikace oblastních práv (tzv. *fueros*), jež byly pořizovány v době reconquisty.²⁵⁾

Pro ostatní barbarské státy tak výmluvná svědectví nemáme, s nepsaným obyčejovým právem je však třeba bez dalšího počítat všude. Již proto, že všechny kontinentální *Leges* jsou svým obsahem torzální, zdaleka nemohou představovat všechno právo u jednotlivých kmenů platné, jsou spíše jen výběrem norem. Patrně se nezmýlíme, když řekneme, že jsou výběrem norem společensky a politicky nejdůležitějších, těch norem, jejichž písemnou fixaci považoval zákonodárce, resp. třída, kterou reprezentoval, za nutnou.

²⁴⁾ Výjimkou je *Lex Romana Visigotorum*, kodifikace římského práva. Nařízením výlučnosti se král Alarich II. snažil čelit zmatkům v užívání římských norem.

²⁵⁾ E. Wohlhaupter v předmluvě k edici vybraných „*Fueros*“: *Altspanisch-gotische Rechte* (Germanenrechte 12, Weimar 1936); Buchner: o. c., str. 8–9.

K takovému závěru nás musí dovést již prostá skutečnost, že zápis práva byl pro Germány 5.–8. století spojen s převelikými obtížemi. Pravidla chování, jež zatím byla traktována pouze ústně, přitom často ve formě různých průpovědek a veršů, musela se přeložit do cizího jazyka, do latiny. Jak ukazují zápisy práva Franků a Langobardů, nebyl překlad lehký, germánské obyčejové normy počítaly s celou řadou zvláštních výrazů a ustálených rčení, pro které se v latině nedaly nalézt ekvivalenty. Proto se některé prostě transkribovaly v latinizované formě (a samozřejmě velmi nejednotně a s velkými prepisy), jiné se sice překládaly, pro jistotu byly však v původním znění připisovány do textu alespoň dodatečně (malbergske glosy v Zákoně sálském).²⁶⁾

Podstupoval-li zákonodárce takto obtížnou práci, dělal to zcela jistě nejen proto, aby proti psanému právu Římanů a katolické církve mohl postavit své psané právo vlastní (i když tento důvod měl jistě svůj význam), ale i proto a zejména proto, že pevnou písemnou formulaci pravidla chování považoval za nutnou.

Materiálním východiskem všech kontinentálních *Leges barbarorum* je nepochybně obyčejové právo, zdaleka se ovšem nedá říci, že by *Leges* byly jen kodifikacemi starých obyčejů.

Objevila by se především otázka, proč by se pracně a někdy i ve spěchu sepisovalo to, co mělo svou dlouholetou tradici a co muselo být ve společnosti dobře známé. „*Exempla Romanorum*“, jak říká Beda Venerabilis, by sama o sobě sotva mohla být důvodem.²⁷⁾

Objeví se však i námitka vážnější. Obyčeje a zvyklosti kmenových svazů vyrůstaly z potřeb společnosti rodové a v nových podmínkách státního života nebylo možné je všechny bez dalšího aplikovat. Je pravda, některé normy vyhovovaly i nadále, jiné však bylo nutné přizpůsobit rozštěpení společnosti na třídy, jiné konečně se ukázaly přímo jako nebezpečné. Vidíme to názorně např. na normách, jež bychom dnes nejspíše označili jako „soudromé právo trestní“. Právní normy tohoto typu jsou pro *Leges* zvláště příznačné, příznačná je však i tendence omezovat, resp. vůbec vytlačovat svémocná jednání, jež jsou pro předstátní obyčejové systémy velmi charakteristická. A tak všude tam, kde se *Zákony* zakazuje anebo alespoň omezuje krevní msta, kde se přikazuje projednávat všechny záležitosti na soudech a přísnými tresty se hrozí soukromému srovnávání bezpráví, máme s největší pravděpodobností co činit s novelami, tedy s předpisy, které upravují staré obyčeje pro potřeby života společnosti státní.

Obsahem *Zákonů* jsou tedy nejen normy obyčejové, ale i normy opravené, politice prosazování státní moci přizpůsobené, a konečně i normy nové, z nových poměrů vzniklé, normy, jež regulují vztahy, se kterými staré obyčeje prostě nemohly počítat. To jsou např. v romanizovaných

²⁶⁾ Buchner: o. c., str. 2–3, str. 18–20.

²⁷⁾ Hist. Eccl. II, 5 (o králi Aethelberthovi): „*decreta illi iudiciorum iuxta exempla Romanorum cum consilio sapientum constituit.*“

kodexech všechny recipované instituce římské, to jsou dále pravidla, která některé Leges přejímají z kanonického práva, jsou to konečně i normy původní, samým zákonodárcem teprve vytvořené.

Není třeba zdůrazňovat, že tyto jednotlivé vrstvy neodlišíme v textu Leges snadno, nejednotnost provenience materiálu je však nesporná a neoddiskutovatelná. Z tohoto aspektu je také poněkud mýlivý termín „die Volksrechte“, jehož německá historiografie odedávna k označení Zákonů užívá.²⁸⁾ Leges neobsahují právo národní nebo lidové, právo obecně prospěšné, Leges jsou kodifikace třídních společenství a jako nástroj politiky vládnoucí germánské či germánsko-římské aristokracie tedy v poslední instanci protilidové.

Platí to o jedněch více, o druhých méně. Tam, kde přežívají demokratické formy rodového zřízení a kde třídní antagonismus není ještě pevně vyhraněn, mají Leges ke starým zvyklostem blíže: to lze říci především o Francích a Langobardech, také ale o Duryncích, Frízech a Anglosasech. Tam, kde proces etatizace postupuje vpřed rychlým tempem, je protilidový charakter kodifikací patrnější: již tím, jak snadno do nich proniká římské právo, jak rychle se „národní“ právo romanizuje. Názorně to vidíme v zákonech vizigótských, platí to však i pro Ostrogóty a Burgundy.

Jako každé právo, každý zákon či každá kodifikace, jsou nepochybně i Leges barbarorum nástrojem vládní politiky privilegovaných skupin obyvatelstva, vládnoucích tříd. V některých germánských státech západní Evropy je to třída rodové a úřednické aristokracie germánské, v jiných se na politické moci podílí již velmi záhy i aristokracie římská. Upevňování panství vládnoucí třídy slouží však jak „demokratičtější“ Lex Salica, tak i Leges Visigothorum, zákoník, jehož ostrá třídní polarizace je již v redakcích 6. století na první pohled patrná. Mutatis mutandis to potom ve větší či menší míře platí ovšem Zákonech ostatních.

Zvláštní zmínku zasluhuje v této souvislosti římské právo, jež v germánských státech přežívá. I ono plní stejnou funkci, a to jak ve formě norem, do jednotlivých národních systémů přejímaných, tak i ve formě samostatných kodifikací, římskému obyvatelstvu a církvi určených.

Lex Romana Visigothorum, právě tak jako Lex Romana Burgundionum, jsou kodifikace vizigótským a burgundským králem vyhlášené a potřebám jeho politiky sloužící. To potom, že Lex Romana Visigothorum se stane sbírkou i v jiných barbarských státech platnou, na charakteru zákoníku pranic nemění. Ve franckém státě byla nástrojem politiky světské a duchovní aristokracie úplně stejně, jako jím byla ve státě vizigótském.

Zbývá poslední problém, problém historického typu barbarských Zákonů. Právo v nich obsažené není nepochybně právo otrokářské, protože již po formální stránce mezi ním a právem římským existují diametrální rozdíly. To by ovšem nebylo podstatné v situaci, kdybychom mohli kvali-

²⁸⁾ Buchner: o. c., str. 4, píše: „In Interesse einer eindeutigen Terminologie sollte man die Leges daher nicht, wie es meist geschieht, als Volksrechte bezeichnen; der treffendste Name für sie ist Stammesrechte.“

ликовать германские статы jako статы отрокарские а германские крале jako репрезентанты трыды отрокарю. Але то зřejmě нени моэне: отроцтви hraje nepochybně v barbarských říších významnou úlohu, otrok však zdaleka již není výrobní silou, jež by v ekonomice společnosti měla rozhodující význam.

Z druhé strany nenajdeme prakticky v žádném barbarském zákoně instituce příznačné pro feudální společenskou formaci. Nenajdeme-li je však v čisté podobě, nacházíme je přece jen ve formě zárodků, ve formě institucí, jež se teprve postupem doby mají rozvinout. A to samozřejmě neplatí jen o právních normách, ale o ekonomických а společenských silách vůbec. Třída германской, resp. германско-римской аристократии je tatáž společenská síla, která se v průběhu 8.—10. století promění na třídu feudální pozemkové šlechty, а to prostým vývojem, bez jakéhokoliv násilného revolučního zvratu. A to je nakonec rozhodující: v té podobě, v jaké se s ní setkáváme v kodifikacích а jiných pramenech 5.—8. století, představuje vládnoucí třída zárodek pozdějších feudálů. Proto ani právo, které publikuje, nelze kvalifikovat jinak než jako právo feudální.

Je to ostatně zřetelně patrnо на skutečnosti, že většina Leges se nakonec stane základem zemského práva vrcholného feudalismu. To platí pro sálský zákon právě tak jako pro zákony ostatní.

ЯРОМИР КИНЦЛ

Leges barbarorum

РЕЗЮМЕ

Проблематика возникновения, характера и социально-политической функции так назыв. Leges barbarorum весьма сложна и выдвигает все новые вопросы, однозначного ответа на которые в литературе недостает.

Автор статьи исходит из того, что в отношении классификации кодификации первоочередно решающее значение следует признать не степени романтизации письменного изложения права, а политическим целям, которым служит его фиксация. В соответствии с этим Leges подразделяется им на три группы: к первой относятся сборники, возникновение которых вызвано внутренними потребностями жизни того или иного племенного союза, политическими нуждами господствующего класса, которым ликвидируются первобытно-общинные порядки и утверждается его же собственная власть в качестве государственной власти. В зависимости от уровня цивилизационного развития это в одних случаях класс германской аристократии, а в других — германо-римская аристократия. Впоследствии это возымело обратное воздействие и на романизацию письменно излагаемого права. Характерным, конечно, является то обстоятельство, что эти кодификации проистекают из внутренних потребностей общества и без каких-либо более значительных внешних влияний: поэтому, например, им присущ чисто светский характер; церковь во времена их фиксации еще не представляет собой политическую силу, с которой следовало бы особо считаться. Сказанное относится к Codex Euricianus, Pactus legis Salicae, Edictus Rothari и Lex Gundobada.

Вторая группа представлена кодексами, зарождение которых уже сопровождается сильным воздействием внешних факторов. Это в первую голову — Lex Alamannorum и Lex Baiuvariorum, составление которых происходило под усиленным влиянием

церкви, причем окончательную форму под влиянием меровейского церковного законодательства приобретает также Lex Ribvaria.

К третьей группе относятся сборники, возникновение которых вызвано лишь побуждениями внешнего порядка: значит в ситуации, когда общественные отношения еще не достигли такого уровня развития, чтобы вопрос о кодификации права стал актуальным. Поэтому не случайно, что именно эти сборники (Lex Saxonum, Lex Frisionum, Ewa Chamavorum и Lex Thuringorum) содержат древнейшие нормы. Дело в том, что возникновение последних вызвано не потребностями укрепления владычества местного господствующего класса, а произошло в силу наличия политических нужд господствующей карловской династии.

Конечно, политическим потребностям новых господствующих классов не служит только Leges barbarorum, но и Leges Romanae. Коль скоро, например, Lex Romana Visigothorum получила распространение и вне пределов визиготского королевства, то этот факт никоим образом не затрагивает ее первоначального назначения: это является лишь доказательством того, что при наличии определенных условий формы римского права могли применяться и германской либо германоримской аристократией других государств.

JAROMÍR KINCL

Die Leges barbarorum

RESUME

Die Problematik der Entstehung, des Charakters und der sozialpolitischen Funktion der sogen. Leges barbarorum ist sehr kompliziert und lässt ständig eine Reihe von Fragen aufscheinen, die in der Literatur nicht eindeutig beantwortet wurden.

Der Autor der Studie geht von der Ansicht aus, dass für die Klassifizierung der Kodifikation in erster Linie nicht der Grad der Romanisierung in der Niederschrift des Rechts entscheidend ist, sondern die politischen Ziele, denen die Niederschrift dient. Danach teilt er die Leges in drei Gruppen ein: in die erste reiht er jene Sammlungen, die ihren Ursprung den inneren Lebensbedingungen dieses oder jenes Stammes, den politischen Bedürfnissen der herrschenden Klasse, die den Urkommunismus liquidiert und ihre Macht als Staatsmacht konstituiert, verdanken. Entsprechend der Stufe der zivilisatorischen Entwicklung ist es hier die Klasse der germanischen Aristokratie, dort die germanisch-römische Aristokratie. Dies bedingt dann rückwirkend auch die Romanisierung des aufgezeichneten Rechts. Charakteristisch ist allerdings, dass diese Kodifikationen aus den inneren Bedürfnissen der Gesellschaft und ohne jede bedeutendere äussere Einflüsse entstehen: deshalb sind sie z. B. durchaus weltlich, denn zur Zeit ihrer Niederschrift stellte die Kirche noch keine politische Kraft, mit der besonders gerechnet werden müsste, dar. Dies gilt für: Codex Euricianus, Pactus legis Salicae, Edictus Rothari und Lex Gundobada.

Die zweite Gruppe wird durch die bereits unter starker Einwirkung äusserer Faktoren entstehenden Kodexe repräsentiert. Hier ist es vor allem Lex Alamannorum und Lex Baiuvariorum, die unter dem offenkundigen Einfluss der Kirche verfasst wurden; unter dem Einfluss der merowingischen krichlichen Gesetzgebung erhält aber auch Lex Ribvaria ihre definitive Gestalt.

In die dritte Gruppe gehören die Sammlungen, die bloss aus äusseren Anlässen entstanden: also in einer Situation, da die gesellschaftlichen Verhältnisse noch keineswegs eine solche Entwicklungsstufe erreichten, dass die Frage der Kodifikation des Rechts aktuell wurde. Es ist deshalb kein Zufall, dass gerade diese Sammlungen (Lex Saxonum, Lex Frisionum, Ewa Chamavorum und Lex Thuringorum) die alttümlichsten Normen enthalten: sie danken nämlich ihre Entstehung nicht dem Bedürfnis der heimischen herrschenden Klasse nach Befestigung ihrer Machtstellung, sondern den politischen Bedürfnissen der herrschenden karolingischen Dynastie.

Den politischen Bedürfnissen der neuen herrschenden Klasse dienen allerdings nicht nur die Leges barbarorum, sondern auch die Leges Romanae. Und wenn sich z. B. Lex Romana Visigothorum auch über die Grenzen des Königreichs der Westgoten hinaus ausdehnt, so ändert dies nichts an ihrer ursprünglichen Bedeutung: es ist nur ein Beleg für die Tatsache, dass unter gewissen Umständen die Formen des Rechts auch von der germanischen oder der germanisch-römischen Aristokratie anderer Staaten benützt werden konnten.